

הִלָּקֶם: * פֶּתַח פְּתִיחָא
הָאֵלֶּה הָיָה דְּבִרְיָהוּהָ אֶל־אֲבָרָם
אֲבָרָם בְּנִבְוָאָה לְמִימְרָא
הִתְחַל אֲבָרָם מִימְרֵי תַקוּף
לָךְ אֲנִיךְ סִנֵּי לְחִמָּה:
בְּנִאמְרָא אֲבָרָם וְיִאֲלֹתִים בְּהִי
תִּתֵּן לִי וְנִאמָא אֲנִיךְ בְּלֹא וְלָךְ
וּבְרִי־פִרְנָסָא הָרִין דְּבִבִּיתִי
הוּא דְּפִישְׁקָאָה אֲלִיעֹר:
בְּנִאמְרָא אֲבָרָם הָא לִי לָמָּה
יִתְּנִי וְלָךְ וְהָא בְּרִי־בִיתִי בְּרִית
יָחִי: י וְהָא פְּתִיחָא דְּיָחִי
עָמִיד לְמִימְרָא לָא יִתְּנִיךְ הָרִין
אֲלֵהֶן בְּרִיתִילִיד הוּא

הִלָּקֶם: ס טו * אַתָּה וְהַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה הָיָה דְּבִרְיָהוּהָ אֶל־אֲבָרָם
בְּמִתְחִילָה לְאִמְרָא אֶל־תִּירָא אֲבָרָם
אֲנִיךְ מִנֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ תִּרְבֶּה מְאֹד:
בְּנִאמְרָא אֲבָרָם אֲדִנִּי יְהוָה מִהִתְחִילָה
לִי וְאֲנִי הוֹלֵךְ עִירִי וּבֶן־מִשְׁקָה
בֵּיתִי הוּא דְּמִשְׁקָה אֲלִיעֹר: בְּנִאמְרָא
אֲבָרָם הֵן לִי לָא נִתְּנָה זָרַע וְהִנֵּה
בֶּן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֶתִּי: י וְהִנֵּה דְּבִרְיָהוּהָ
יְהוָה אֵלָיו לְאִמְרָא לָא יִרְשֶׁנָּה וְהָא
בְּיָאֵם אֲשֶׁר יַעֲזֹב מִמֶּנִּי הוּא

רשי

וישימה לחוק ולמשפט ולא נאמר והלאה לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם: (א) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר סמוך אחריו מופלג ב"ר. אחר הדברים האלה אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים וה' דואג ואומר שמה קבלתי שכר על כל דקדוקי לבך אמר לו המקום אל תירא אברהם אנכי מנן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת ומה שאתה דואג על קבול שכרך שכתב הרבה מזה: (ב) הילך עירי. מנחם בן סרוק פירשו לשון יורש וחסד לו ער ועונה (מלאכי ב) עירי בלא יורש כאשר האמר (איוב לא) וכלל תבואתי תשרש העקר שרשים קד לשון עירי חסד בנים ובלע"ז דעונפאט"ס (קינדרנאז) ול"ג ער ועונה מוגדרה (שיר ה) ולבי ער ועירי לשון חרבן וכן (הכלים קלו) ערו ערו וכן (חבקוק ג) עדות יסוד וכן (ירמיה נא) ערער תהערער וכן (פסיה ב) כי ארצה ערה: וכן משק ביתי. כהרנונו שכל ביתי נזון על פיו כמו (בראשית מא) ועל פיך יסק אפטרופא שלי ואלו היה לי בן היה בני ממנוה על שלי: דמשק. לפי התרגום דמשק היה ולפי מדרש אגדה שדרך המלכים עד דמשק ובגמרא שלנו דרשו טעריקון דולה ומשקה מהורת רבו לאחרים: (ג) הן לי לא נתתה זרע. ומה תועלת בכל אשר תקן לי:

תורה תמימה

טו (ב) דמשק אלעזר. א"ר אלעזר, דמשק אלעזר, שדולה ומשקה בתורת רבו לאחרים" (יובא כ"ה ב').

בתלמוד ומדרשים שישן מלות רבות במקרא שמקורן אינו בשפת עברית רק מושאלין הן מלשונות אחרות, וכמו שכתב הבחור [סוף זימרא ד'] שכל השרשים שהם יותר משלש אותיות [כמו אביש, אלגיש, ארנן, גדלה, גבעל, גזר, גלמוד, דרדד, דרנן, דרכמונים, וכדומה] אינם מלש"ק, יען כי בלש"ק אין שורש יותר משלש אותיות, וכדוע באור חז"ל במלה למספת — טע בתיבי [בס מרדס] שטים, פת באפריקו שטים, ובר"ה כ"ו א' משפט הפסוק במדבר בקרן היובל לפירושו קרן הסור, שכן בערביא

והשיב לפניו משו"ד. וכעין זה פירש מהרש"א באופן אחר.

א) מדייק מהדקדים הדבר להבט, לא כמו בעלמא שמקדים השם להתאר, כמו יפתח הגלעדי, אחי הגני, הדל האדומי, נבל הכרמלי, אחיס השלומי, אליהו התשבי, וגם הכא הוג"ל אליעזר הדמשקי, ולכן דרש ע"ד טעריקון דמשק — דולה ומשקה. ושנין וחסות תורת אברהם שלמד ולימד נבאר לקמן בפ' חיי צפסוק ואברהם זקן. — זדע דע"ד הפסע י"ל באור המלה דמשק ע"פ הידוע

יִרְשֶׁהָ: ה' וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר
הַבְטָנָה הַשְׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים
אִם-תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ
כֹּה יִהְיֶה זִרְעֶךָ: וַיְהִי אֲמֵן בֵּיתָהּ
וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה: שִׁשִּׁי וַיֹּאמֶר
אֱלֹהֵי אֲנִי יִהְיֶה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ

רש"י

(ה) ויולד אתו החולה. לפי פשוטו הולדו מאלהו לחן לרעות הטובים ולפי מדרשו אמר לו לא מאלעגניטת שלך שראית בזמלות שאיך עתיד להעמיד בן אברהם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד אזי קורא לכם שם אחר וישתנה המזל ד"א הולדו מחללו של עולם והגבירו למעלה מן הטובים וזהו לשון הבטח מלמעלה למטה: (ו) והאמן בה'. לא שאל לו אות על זאת אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו כמה ארע: וישנה לו נדקס.

תורה תמימה

(ח) ויצא אותו החוצה. מאי ויצא אותו החוצה, א"ר יהודה אמר רב, אמר אברהם לפני הקב"ה, נסתכלתי באצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר לי צא באצטגנינות שלך, אין מול לישראל^(ב) [שבת ק"ז א'].
(ו) והאמן בה'. אמר לי הקב"ה למשה, ישראל הם מאמינים בני מאמינים, בני אברהם דכתיב ב' והאמן בה'^(ג) [שם צ"ז א'].

[עיי"ש ברנצ"ג] ובמיכה א' צחי אכזיב [שם מקום] לאכזב, והרבה שם כהנה, וכ"כ רש"י צפ' בראשית צפ' ואתה תשפטו עקב.

אך מה שראו חז"ל לדרוש כאן שם דמשק בלשון טעריקון — דולה ומשקה, הוא מפני כי מדרון חז"ל לדרוש שמות שאינם מזוינים במקור לה"ק, וכמו שדרשו הרבה כהנה, ועי' דברינו בפרק ושם הנהר השלישי חדקל וזרף בלאן. ^(ב) כלומר דע"י תפלה וזכות משתנה המזל, והיינו הפירוש ויולד אותו החולה — שהולדו חוץ לאצטגנינות. ובמ"ר יחא שאלה אברהם אחר הקב"ה המזל דוחקתי ואומר לי אברהם אין אתה מוליד, אמר לו הקב"ה, הן כדברך, אברהם אינו מוליד, אברהם מוליד, והנה זה פלא, שהרי שמעאל מולד לו עד ביהות שמו אברהם, ועי' בנמוקי רמב"ם. ונראה ע"פ המבואר בקדושין ס"ח ב' וולד שפחה הולד כמותה, כלומר שפחה שילדה מישראל הולד מתיחס אחריה, ולפי"ז הי' שמעאל מתיחס אחר הקב"ה הנר השפחה ולא אחר אברהם, וא"כ י"ל דכונן אברהם היתה שוליד בן שתיחס אחריו, ומי שהורע מתיחס אחריו נקרא שיש לו תולדות, משא"כ מי שאין זרעו מתיחס אחריו נקרא שאין לו תולדות, וזה כלול בדברי אברהם שאמר בשם המזל שאינו מוליד — שתיחס אחריו, דהיינו שוליד בן משרה, ואמר לו הקב"ה אברהם אינו מוליד ביחס, אברהם מוליד. ^(ג) לכאורה אינו

בערביא קורין לדוכרא ויולד, ואמר ר' עקיבא, כשהלכתי לכריז היס היו קורין למכירה כירה, למאי כ"מ לפרושי הפסוק אשר כריתתי לי (פ' ויחי), וכשהלכתי לאפריקי היו קורים למעשה — קשיסה, למאי כ"מ לפרושי מאה קשיסה דאורייתא (פ' וישלח), ובתחום קן נשריא [שם מקום] קורין לתרגול שטי, למאי כ"מ לפרושי הפסוק מי נתן לשכתי צינה (איוב ל"ח), ובסנהדרין ע"ז ב' דרוש על הפסוק אותו ואתני (פ' קדושים) אותו ואת אחת מהן, שכן בלשון יוני קורין לאחת הן, וכן פירש במובן כזה עוד ענינים שונים, ע' שבת ל"א ב' ומו"ק כ"ח ב' ועוד בכ"מ, ועי' בנמוקי רמב"ם פ' ויאלד דהמלה ובדמי אינה מלה"ק, עי"ש.

ורבה אליעזר הי' מכוונה עבד אברהם כמפורש כ"פ בפסוק, עבדו וזקן ביתו, ויילד העבד, עבד אברהם אכזי, ויולד העבד, ובשפות ישנות, וכעת בשפת גרסה, מכוונה עבד בשם דמשטי"ק, וא"כ י"ל דכיון דהוכיז אברהם כאן את אליעזר בשם בן משק ביתו, בא הכתוב להוסיף להודיע מי הוא בן משק ביתו — הוא דמשק אליעזר, כלומר הוא העבד אליעזר, ומה שחארו כאן בשם מושאל דמשק ולא בשם פשוט עברי — עבד כמו בכ"מ, הוא מפני שכיון שזכרו אברהם בשם בן משק בא הכתוב לחארו בשם דמשק שהוא לשון טופל על לשון משק, שכן דרך הכתובים בכ"מ, כמו בשופטים פ' חמר חמרתים